approximately 1.5 ha, 25 test pits sized 1 x1 m were investigated down to sterile soil. The total area made 25 m^2. The arable fields located to the sout-west and north-west from the site of investigations were also explored, approximately the area of 150x300 m. It was established by the investigations that in the territory under protection and in the meadow to the west from it there is no cultural layer belonging to any Stone Age campsite or Iron Age settlement.

ŠVENTOSIOS ARCHEOLOGINIS KOMPLEKSAS

Vygandas JUODAGALVIS

Šventosios archeologinis kompleksas, kurį sudaro apie 40 objektų (durpynines neolito gyvenvietės, radimvietės, bronzos amžiaus užtvanka), apima plotą tarp Šventosios miestelio (Palanga II) – šiaurėje, plento Klaipėda–Liepoja – rytuose, Manciškės kaimo – pietuose ir Baltijos jūros pakrantės – vakaruose.

2003 m. archeologiniai tyrinėjimai buvo vykdomi šiomis kryptimis: archeologiniai kasinėjimai ištirtų plotų pakraščiuose (Šventosios 4-oji radimvietė) ir numatomų statybų ar kitokios ūkinės veiklos, keliančios grėsmę išlikusiems kultūriniams sluoksniams, vietose (Šventosios 26-oji gyvenvietė).

Šventosios 4-oji radimvietė yra 1 km nuo dabartinio jūros kranto, į P nuo asfaltuoto pagrindinio pietinio įvažiavimo į Šventąją kelio staigaus linkio į Š ir į V nuo kelio, vedančio į vandenvietę.

Tiriamas plotas buvo pasirinktas tarp Šventosios 2-osios gyvenvietės bei 4-osios radimvietės ir prišlietas prie 2002 m. tyrinėto 4-osios radimvietės ploto ŠV kraštinės. Buvo išmatuota ir paruošta kasinėjimams 9 m pločio ŠR–PV kryptimi ir 8 m ilgio ŠV–PR kryptimi perkasa gilyn į buvusį ežerą nuo kranto. ŠV kraštinė priartėjo prie kelio, kuris suformavo tiriamo ploto trikampę formą. R kraštinė buvo 11,7 m ilgio, perkasa apėmė 36 m^2 plotą.

Darbai buvo pradėti rugpjūčio viduryje. Tuo metu kelio į vandenvietę perkasti nebuvo galimybės, nes joje yra įsikūrusi poilsiavietė su šiuo vieninteliu išvažiavimu. Atostogų sezonui pasibaigus judėjimas keliu nutrūko, tad atsirado galimybė prie jau ištirto trikampio ploto R kraštinės prijungti 12 m ilgio Š–P kryptimi ir 4 m pločio R–V kryptimi perkasą, kuri ir kirto kelią (2 pav.).

2003 m. archeologinių tyrinėjimų metu buvo fiksuojama absoliučiai visų radinių tikslios koordinatės ir aukštis. Kiekvienas fiksuotas objektas turėjo individualų matavimo numerį, o kartais ir kelis. Matuojama buvo lazeriniu tacheometru „Sokkia“, o duomenys apdorojami specialia kompiuterine programa „ProLINK 1.01“. Iš viso radimvietėje atlikta 1020 matavimų. Matuoti visi aptikti objektai ir stratigrafiniai sluoksniai, išskyrus žuvų kaulus, kurie sudaro ištisą tarpsluoksnį žemutinėje gitijos dalyje. Sluoksniai tyrinėtuose Šventosios 4-osios radimvietės plotuose smarkiai apnaikinti. Perkasų V dalyje įžambiai per V sienelę Š kryptimi tęsiasi vandentiekio vamzdis, kurį klojant buvo sunaikintas kultūrinis sluoksnis perkasos PV kampe. R dalyje, po keliu, suardyta dar labiau: aukščiau slūgsojusi gitija buvo apnaikinta tiesiant kelią, kuomet ant durpių buvo supiltas ir suplūktas žvyras, o R dalis pusiau nukasta, kasant nu-

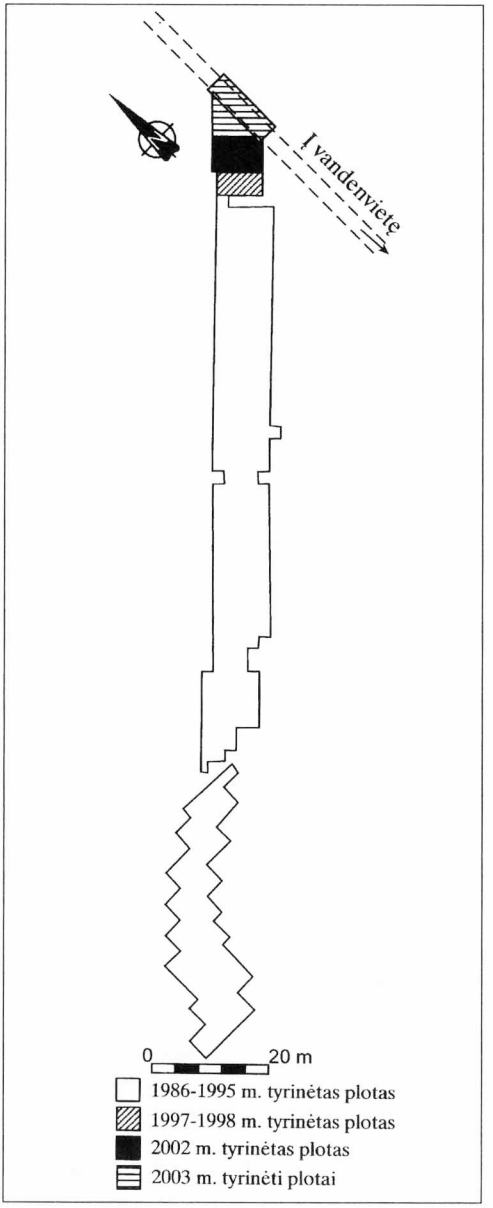

2 pav. Tyrinėti plotai Šventosios 4-ojoje radimvietėje. *V. Juodagalvio brėž.*

Fig. 2. Investigated areas in the Šventoji 4 finding-site.

sausinimo kanalą – čia gitijos su kultūriniu sluoksniu išliko tik menka dalis.

Geriausiai ploto stratigrafija atsiskleidė V perkasos R sienelėje. Sluoksniai nesiskyrė nuo ankstesnių metų tyrinėjimų duomenų, tik viršuje vietoj velėnos buvo pastebėtas supiltinis žvyro sluoksnis, po juo – juodos durpės, o giliau, 50–65 cm gylyje, slūgsojo žalsvos gitijos sluoksnis, kuris R perkasos dalyje buvo 240 cm gylyje nuo žemės paviršiaus. Gitijos žemutinėje dalyje slūgsojo iki 10 cm storio neištisas žuvų kaulų sluoksnis, kai kur siekiantis smulkiagrūdžio sterilaus smėlio sluoksnį. Kaip ir ankstesnių tyrinėjimų metu, gitijoje sąlyginai išskirti du kultūrinio sluoksnio horizontai, kurie nesiskyrė nei spalva, nei sudėtimi, tik tankumu, kurį įmanoma buvo pajusti tik kasant. Gilyn į buvusį ežerą sluoksniai skyrėsi skirtingais radiniais juose. Arčiau kranto įvairių akmens amžiaus laikotarpių radiniai buvo aptikti tame pačiame lygyje, gilyn į buvusį ežerą radinius skyrė iki 1 m storio gitijos sluoksnis be radinių.

Šventosios 4-oji radimvietė nėra gyvenvietė, tad aptikti kokių nors struktūrų nesitikėta ir neaptikta. Archeologiniai radimvietės tyrinėjimai šiuo atveju apsiribojo radinių surinkimu, kurių daugiausia rasta centrinėje perkasos dalyje, gitijos sluoksnyje. Medinių radinių gausu, tačiau didžiausią dalį sudaro paprastos medžio šakelės arba skalos be žmogaus darbo žymių. Iš viso radinių sąraše pateikta ir LNM perduota 12 radinių, iš kurių ryškesni yra irklas ir kaplys (3 pav.). Kiti mediniai dirbiniai yra paprastos šakos nusmailintais galais ir aptašyti medžio gabalai.

Aptikti 8 titnagai, tarp jų skaldytinio ruošinys, retušuotų nuoskalų ir skeltė – įtveriamasis ašmenėlis retušuotais šonais ir galais. Tarp kitų akmens rūšių dirbinių yra 7 tinklų pasvarai ir trintuvės. Aptikti 26 gintarai, dau-

3 pav. Šventosios 4-osios radimvietės mediniai dirbiniai. *V. Juodagalvio nuotr.*
Fig. 3. Wooden artefacts from the Šventoji 4 finding-site.

giau kaip pusė jų apskaldyti, bet dirbinių nepasitaikė. Kaulinių dirbinių – 3: du žvėrių dantų kabučiai–amuletai ir neaiškios paskirties dirbinio fragmentas – perpus perskeltas vamzdinis kaulas gludintu paviršiumi.

Gausiausia radinių grupė – keramika, kurios sąraše – 470 pozicijų. Keramikos šukės buvo pasklidusios po visą tyrinėtą plotą, tik jų nerasta V dalyje, kur nutiestas vandentiekio vamzdis. Šukių būklė priklausė nuo jų slūgsojimo sąlygų. Perkasos Š dalyje, aukščiausioje buvusio kranto vietoje, šukės gulėjo smėlyje ir perdžiūvusioje gitijoje, todėl išliko labai prastai. Keramikos fragmentai sutrupėję ir sunykę, ypač šukės su organinėmis priemaišomis molyje. Šukės su mineralinėmis priemaišomis išsilaikė geriau. Neaptikta keramikos viršutinėje gitijos dalyje, perkasos R – čia gitija suardyta kasant kanalą. Tačiau žemiau prie pat dugno aptikta nemažai keramikos su organinėmis priemaišomis molyje. Keramika būdinga Narvos (4 pav.) ir Rutulinių amforų kultūroms.

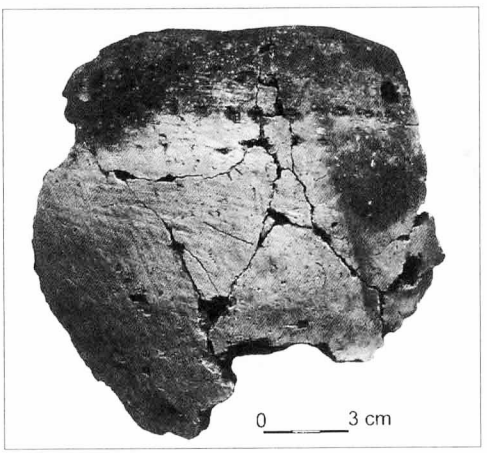

4 pav. Narviškos keramikos puodo dalis. *V. Juodagalvio nuotr.*
Fig. 4. Fragment of Narva ceramic pot.

Šventosios 26-oji akmens amžiaus gyvenvietė buvo įsikūrusi buvusio ežerėlio–lagūnos R krante, 1,2 km į R nuo dabartinio Baltijos jūros kranto, 200 m į Š nuo naujai asfaltuoto kelio, vedančio nuo Liepojos–Klaipėdos plento jūros link per Maniškės kaimą (dabar – Palangos miesto dalis).

2003 m. tiriamasis plotas buvo prišlietas prie 2002 m. perkasos R sienelės. Pradžioje buvo pamatuotas 6 m ilgio plotas Š–P kryptimi ir 4 m V–R kryptimi, o vėliau prie jo Š kraštinės buvo prijungta 2 m pločio ir 8 m ilgio perkasa, prišlieta prie 2002–2003 m. tyrinėtų plotų Š kraštinių. Be to, buvo iškasti 4 žvalgomieji po 4 m^2 šurfai, siekiant nustatyti išlikusio kultūrinio sluoksnio ribas aplink pagrindinę perkasą. Šurfai buvo kasami į R ir V nuo pagrindinės perkasos, nes šiauriau dirbamame lauke augo javai, o P pusėje žemės paviršiuje gausu ankstesnių duobių pėdsakų. Šioje vietoje išskirstyti žemės sklypai individualiajai statybai. Dvi sodybos jau pastatytos. Be to, sklypuose, kuriuose statyba nevyksta, žemė ariama. Pagal detalųjį Palangos miesto plėtros planą 26-osios gyvenvietės dalis patenka į sklypų ir numatytos tiesti gatvės teritoriją. Akmens amžiaus gyvenvietės kultūrinis sluoksnis yra palyginti negiliai, tad visi žemės judinimo darbai paminklą neišvengiamai sunaikins.

Šventosios 26-osios gyvenvietės tyrinėjimų metu buvo taikoma ta pati tyrinėjimų metodika kaip ir Šventosios 4-ojoje radimvietėje. Lazerinis tacheometras buvo naudojamas tiek fiksuojant tyrinėto ploto stratigrafiją, tiek nustatant kiekvieno radinio vietą. Iš viso buvo atlikti 892 matavimai. Gyvenvietės stratigrafija sluoksnių sudėtimi vienoda tiek pagrindinėje perkasoje, tiek žvalgomuosiuose šurfuose. Pagrindinės perkasos sienelėse buvo pastebėti šie sluoksniai: 1) 30–50 cm storio armuo, vietomis susimaišęs su rudomis durpėmis; 2) iki 40 cm storio rudos durpės su medienos liekanomis; 3) vidutiniškai 20 cm storio rudai pilka gitija su kultūriniu sluoksniu; 4) geltonas ir balkšvas paplautas smėlis, vietomis susimaišęs su žemiau slūgsančiomis durpėmis. Giliau nebuvo kasama, nes tiek iš R. Rimantienės tyrinėjimų, tiek iš 2002 m. kasinėjimų buvo aišku, jog giliau jokių žmogaus veiklos pėdsakų aptikti nepavyks.

Analogiška stratigrafija užfiksuota ir žvalgomuosiuose šurfuose. Šurfas 11 buvo kasamas 15 m į R nuo pagrindinės perkasos R sienelės. Jame aptikti 3 gintariniai radiniai, tačiau visi jie buvo viršutiniame ariamos dirvos sluoksnyje. Gitijos sluoksnyje medžio angliukų neaptikta. Galima manyti, jog tai yra gyvenvietės R pakraštys. Šurfas 12 buvo kasamas 6 m į R nuo pagrindinės perkasos R sienelės. Jame buvo aptikti 9 gintariniai radiniai – visi gitijos viršutinėje dalyje. Šurfas 13 buvo iškastas 2 m į V nuo 2002 m. perkasos V sienelės. Sluoksniai čia smarkiai apardyti, pastebėtas gana tikslių formų, matyt, nesenas perkasimas. Gintarinių radinių tankumas šurfe 13 kiek didesnis nei pagrindiniame tyrinėtame plote. Čia dar buvo aptikta titnaginė nuoskala ir pora keramikos šukelių. Šurfas 14 buvo iškastas 6 m į P nuo šurfo 13. Visi sluoksniai permaišyti – čia būta vėlyvo perkasimo, tačiau šurfas buvo kasamas labai kruopščiai ir atidžiai, nes radinių čia buvo daugiausia. Be to, šurfe 14 buvo aptikta didesnė dalis gintarinių dirbinių, tarp jų – vamzdelinio karolio fragmentas (5:1 pav.). Aptikta titnaginių radinių, keramikos, elnio rago fragmentų, kaulinio dirbinio dalis, akmeninis tinklo pasvaras. Dalis šių radinių, be abejo, priklauso akmens amžiaus gyvenvietei, tačiau, matyt, ne visi. Kyla abejonių dėl kaulinio dirbinio ir elnio rago laikotarpio.

Gyvenvietės kultūrinis sluoksnis paplautas, nes visame tyrinėtame plote pasklidę medžio angliukai koncentracijų nesudarė. Didžioji radinių dalis buvo aptikta pačioje viršutinėje gitijos sluoksnio dalyje. Pasitaikė radinių ir smėlyje, tačiau greičiausiai jie bus čia patekę perdžiūvus gitijai, kuomet joje atsiranda gilūs plyšiai. Kultūrinio sluoksnio radiniai pasklidę beveik tolygiai, šiek tiek pastebima jų tankėjimo tendencija V kryptimi.

Gyvenvietės kultūriniame sluoksnyje buvo aptikta skaldytų ar suskilusių akmenų, 2 akmeniniai tinklų pasvarai, titnaginių radinių. Daugiausia aptikta gintarinių radinių, tarp jų – keletas sagų, kabučių, vamzdelinis karolis (5 pav.). Visi gintariniai dirbiniai sulūžę, sveiko nepasitaikė nė vieno. Iš viso į radinių sąrašą įtraukta 430 gintarų, didesnė jų dalis daugiau ar mažiau apskaldyti – natūralių, žmogaus neapdorotų gintarų palyginti nedaug. Keramika išlikusi labai prastai. Aptikti 28 keramikos fragmentai. Šukelės menkos ir sunykusios, tarp jų – keletas ornamentuotų. Keramikos molyje yra mineralinių ir šamoto priemaišų.

2003 m. archeologinės ekspedicijos metu dviejuose objektuose buvo ištirtas bendras 140 m^2 plotas. Šventosios 4-ojoje radimvietėje buvo ištirtas 84 m^2 plotas, aptikta keramikos fragmentų, titnaginių, kaulinių ir medinių dirbinių, gintarų. Nustatyta, jog kultūrinio sluoksnio būklė sparčiai blogėja dėl pažeisto hidrologinio režimo. 2003 m. kasinėjimų metu priartėta prie ankstesnių R. Rimantienės tyrinėtų plotų, vadinamų Šventosios 2-ąja gyvenviete. Tarp jų – nusausinimo kanalas,

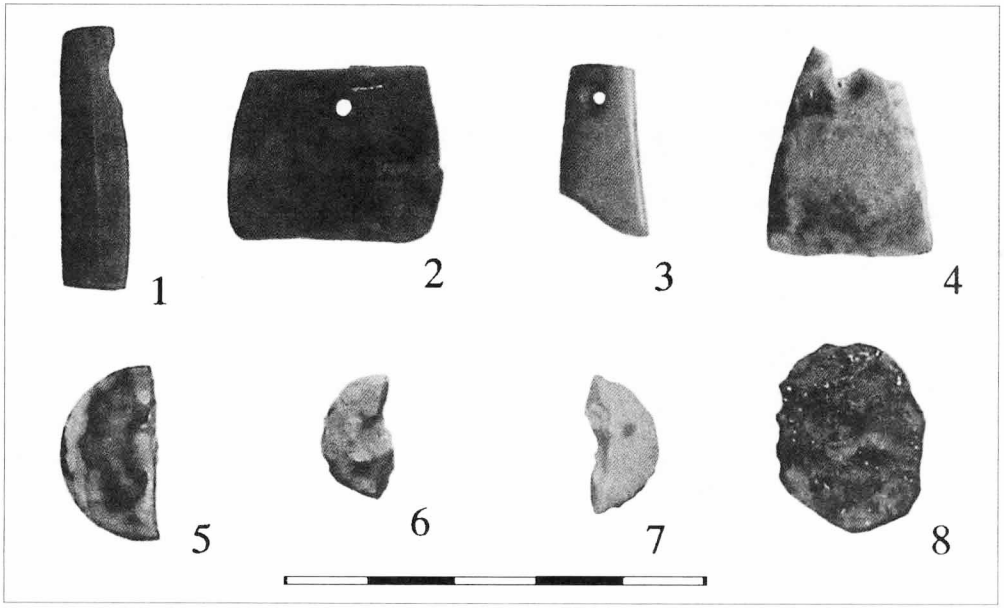

5 pav. Šventosios 26-osios gyvenvietės gintariniai dirbiniai. *V. Juodagalvio nuotr.*
Fig. 5. Amber artefacts of Šventoji 26 settlement.

šalia kurio iš V pusės gali būti išlikę pavienių žemutinio gitijos sluoksnio radinių. Šventosios 4-osios radimvietės ŠR pakraštys ištirtas. Liko 2 m pločio ruožas tarp R. Rimantienės ir 1987–1988 m. lietuvių ir norvegų ekspedicijos ištirtų plotų (2 pav.). PV gyvenvietės ribą dar reikia nustatyti. Chronologinė ir kultūrinė paminklo interpretacija išlieka nepakitusi. Radiniai būdingi neolitinėms Narvos ir Rutulinių amforų kultūroms. Prie ežerėlio–lagūnos buvo apsistoję ir paliko pėdsakus viduriniojo bei vėlyvojo neolito gyventojai.

Šventosios 26-ojoje gyvenvietėje, paminklo ŠR dalyje, ištirtas 56 m^2 plotas. Aptiktas kultūrinis sluoksnis su keramika, titnaginiais, akmeniniais, kauliniais ir gintariniais radiniais. Radiniai būdingi neolitinei Narvos kultūrai. Nustatyta, jog paminklas galutinai neištirtas. Šventosios 26-oji gyvenvietė patenka į numatomų statybų plotą, Š paminklo dalis ariama.

2003 m. Šventosios archeologinio komplekso tyrinėjimai parodė, jog tarp anksčiau ištirtų plotų dar yra nemažai vietų, kuriose išliko kultūrinis sluoksnis. Būtina iki statybų pradžios ištirti išlikusį kultūrinį sluoksnį ir sustabdyti savavališką žemės arimą paminklinėje teritorijoje.

ŠVENTOJI ARCHAEOLOGICAL COMPLEX

During the archaeological expedition of 2003 in two objects of the Šventoji (Palanga) archaeological complex, the total area of 140 m^2 was explored. In the finding-site of Šventoji 4, the area of 84 m^2 was explored. Fragments of ceramics, flint-, bone- and wooden artefacts, amber pieces were found there. The finds are typical to the Neolithic Narva- and Globular Amphora cultures. People of the Middle- and Late Neolithic stayed and left their traces at the small lake – lagoon. In the Šventoji 26 settlement, the area of 56 m^2 was explored in the northeastern part of the monument. The cultural layer with pottery and finds of flint, stone, bone and amber was unearthed. The finds are typical to the Narva culture.

RAUDONDVARIO STOVYKLAVIETĖ

Vida KLIAUGAITĖ

Raudondvario akmens amžiaus stovyklavietė (Kauno r.) yra į Š nuo dešiniojo Nemuno kranto, Raudondvario P pakraštyje, ant III viršsalpinės Nemuno terasos, Pakalnės g. Š pusėje, 1,1 km nuo kelio Kaunas–Jurbarkas sankryžos ir 0,6 km nuo sentikių kapinių. Stovyklavietę 1959 m. aptiko R. Rimantienė, ji žvalgyta 1960 m. Stovyklavietėje buvo užfiksuotas trijų horizontų kultūrinis sluoksnis su paleolitiniais gremžtukais, rėžtukais, svidriniais antgaliais, skeltėmis ir skaldytiniais bei mezolitinėmis skeltėmis, žeberklų ašmenėliais, mažais gremžtukais, pailgais rėžtukais ir laibaisiais skaldytiniais (*LAA*, t. 1, V., 1974, p. 68). Nustatyta stovyklavietės teritorija užima 0,82 ha plotą šlaite.

2003 m. atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrimai, turint tikslą nustatyti objekto vertę ir jo teritoriją. Iš viso ištirta 30 m^2. Stovyklavietės teritorijoje ir už jos ribų iškasti 7 šurfai, 6 iš jų 2x2 m ir vienas – 2x3 m dydžio (šurfas 2). Šešiuose iš šurfų (1, 3 , 4, 5, 6 ir 7)